

جلال آباد کښې دوه ورځنې سیمینار

رپورټ: امجد شهزاد

مجروح یوسفزې، سلیم قرار، حضرت زبیر زبیر، امجد شهزاد، عبدالله وردک، عمر دراز مروت، اسلم تسنیم، گوهر وزیر، عبدالکریم عامر، اسرار اتل، عطارد، حنیف حېران، اقبال شاکر، ناصر امین، سردار یوسفزې، امین تنها، راشد خټک، ډاکټر سلیم بېدیا، سعدالله فطرت او حشمت د شاعرانو ادیبانو او فنکارانو یو وفد لارو. د دې نه علاوه د کوټې نه پروفیسر سیال کاکړ او د پاره چنار نه نعیم طورې او محمد هم سیمینار ته ځانونه رسولې وو.

د سیمینار ورومې نشست د خیالي په ورځ د مارچ په څوارلسمه نېټه سحر لس بجې د قبائلي چارو د غونډو په تالار کښې شروع شو. د نظامت چارې میا خېل او آصف شینواري ترسره کړې او صدارت ټي پښاغلي عبدالله بختاني خدمتگار وکړو، په پرېزیدیم کښې د کابل والي حاجي دین محمد، عبدالله بختاني خدمتگار، سلېمان لائق، همېش خليل، رحمت شاه سائل، ډاکټر اسرار، د ننگرهار والي گل آغا شیرزي، پروفیسر سیال

د ختیزې سیمې د لیکوالو او ژورنالېستانو د خپلواکې ټولنې په زیار د مارچ په څوارلسمه، پنځلسمه او شپاړسمه نېټه جلال آباد کښې د قبائلي چارو د غونډو په تالار کښې د درې ورځني سیمینار تاییا شوې وه (وروستو د ځنو وجوهاتو له کبله سیمینار دوه ورځې کړې شو). د سیمینار ورومې برخه د فولکلور په حواله تحقيقي او علمي مقالې وې، دوهمه برخه د حبیب الله رفیع او پروفیسر سیال کاکړ په اعزاز کښې غونډه وه او درېمه برخه د رحمت شاه سائل او ډاکټر اسرار د نمانځلو د پاره مختص وه. د دې نه علاوه په سیمینار کښې د مشاعرو او موسیقي د پروگرامونو اهتمام هم شوه.

دې غونډو ته د افغانستان د بېلابېلو ولایتونو سره سره د پښتونخوا د ملاکنډ، مردان، وزیرستان، پېښور، لکي مروت، پاره چنار، لورالائي او کوټې مېلمانه راغلي وو. د پښتونخوا نه د اسد دانش په انتظام او اهتمام پښاغلي رحمت شاه سائل، ډاکټر اسرار، همېش خليل، مشتاق

د افغانستان د جمهور رئیس ښاغلي حامد کرزي د پېغام نه پس د ننگرهار د اطلاعاتو کلتور او فرهنگ رئیس انور صمیم د افغانستان د اطلاعاتو کلتور او فرهنگ د وزیر ښاغلي عبدالکریم خرم پېغام وړاندې کړو. په دغه پېغام کېښې هم د دې پروگرام او سیمینار راجورول د یو ستر او نېک اقدام په توګه ستائیلې شوي وو او هیله څرګنده شوې وه چې دا سلسله به هم دغسې جاري وي. د دې نه پس د ننگرهار پوهنتون رئیس امان الله خان حامدزي د سیمینار په حواله لنډې شان خبرې وکړې، د دوي له اړخه د دوي پېغام معروف شاه وړاندې کړو. بیا د کونړ د والي الحاج فضل الله وحیدي پېغام ادریس غروال وړاندې کړو. د دې نه پس د افغانستان د علومو د اکاډمۍ د مشر استاد عبدالواجد واجد پېغام عبدالباري راشد وړاندې کړو.

ورپسې د دانش خپرندويې ټولنې مشر اسدالله دانش سټیج ته راوبللې شو. اسد دانش د دې سیمینار په ویاړ یو شمېر کتابونه د خپلې ټولنې له خوا چاپ کړي وو. ده د ټولو نه اول د دغه کتابونو

کاکړې، استاد برزین مهر او استاد آصف صمیم ناست وو. د غونډې باقاعده آغاز قاري عبدالله سحر د قرآن پاک د څو آیتونو د تلاوت نه وکړو. ورپسې د افغانستان ملي سرود وغږولې شو چې د غونډې ټول ګډون کوونکي ورته احتراماً ودرېدل. د ټولو نه اول د ختېزې سیمې د لیکوالو او ژورنالېستانو د خپلواکې ټولنې مشر لال پاچا ازمون د غونډې د پرانستې وېنا وکړه. لال پاچا ازمون سیمینار ته د راغلیو ټولو مېلمنو او کوربنو مننه وکړه او د هغه ټولو اشخاصو او ادارو ټې هم شکریه ادا کړه چې د دې سیمینار په راجورولو کېښې ټې ورسره مرسته او ملګرتیا کړې وه. ازمون د سیمینار په جوړولو کېښې د ورپېښو یو شمېر ستونزو هم ذکر وکړو او د ټولنې د مالي پرېشانو یادونه ټې وکړه. ازمون وویل چې ټولنې د دې سیمینار په ویاړ په مختلفو موضوعاتو یو شپېته کتابونه چاپ کړي دي چې ښاغلي اسد دانش راسره د دې کتابونو په چاپ کېښې سره د خپلې ادارې دانش خپرندويې ټولنې د پوره پوره تخنیکي مرستې ډېر کمک کړی دی او ټولنه د هغه پورې ده.

د ازمون نه پس د کابل والي حاجي دین محمد د افغانستان د اولس مشر حامد کرزي پېغام وړاندې کړو، حامد کرزي په خپل پېغام کېښې د داسې ادبي او ثقافتی سیمینارونو رابللو ستائینه او ډاډګېرنه کړې وه او دا ټې یوه ډېره ښه خبره بللې وه چې دغه ټولنه د ژونديو فرهنگیانو او فرهنگپالو په اعزاز کېښې داسې قسم غونډې راجوروي.

خصوصاً د رحمت شاه
سائل په حواله ئې
ووئيل چې د سائل
صېب سندرې د پښتنو
کور کور ته رسېدلې
دي او ور زیاته ئې کړه
چې که د رحمان بابا نه
پس په پښتنو کېښي

کوم مقبول شاعر د نو هغه سائل صېب دے.

د صفيه صديقي د خبرو نه پس سلېمان لائق د
فولکلور په حواله مقاله وړاندې کړه چې موضوع ئې
تپه وه. د ده په دې خبره زور راوړو چې د پښتو تپې
دې د خپلو اصل حوالو سره راغونډې او خوندي
کړې شي. د ده د نوو تپو د کتابونو ليکلو مخالفت
وکړو او وې وئيل چې د تپې شاعر يا شاعره معلومه
نه وي دا د ټولو پښتنو شريکه اثاره ده. د ده وئيل
چې د تپو ليکلو بدعت صاحبزاده محمد ادریس
شروع کړو چې د "تپې او د شعور رود" په نوم ئې د
تپو کتاب وليکلو. د ده نه پس سېداکبر صابر هم د
تپو يوه مجموعه چاپ کړه. د ده وئيل چې په دغه
دواړو کتابونو کېښي داسې اولسي تپې شته چې د
متعلقه شاعرانو تخليق نه دے خو دوي ئې خپل
گڼي. دوي د سېداگل غريبيار د تپو د مجموعې ذکر
هم وکړو چې هغه په اولسي تپو کېښي ترميمات
کړي دي. د ده د کابل ټولني او پښتو اکېډمۍ پېښور
د تپو د مجموعو په حواله وئيل چې دا مستندي نه
دي ځکه چې حوالې نه لري چې دا تپه د چرته نه
راغلې ده، کوم ځانې وئيل کېږي، د ده وئيل چې دا
خبرې فولکلور ته نقصان رسوي.

يو سيټ د ختيزې
سيمې د ليکوالو او
ژورنالېستانو د
خپلواکه ټولني مشر
لال پاچا ازمن ته
وړاندې کړو او بل
سيټ ئې د هغوي
کتابتون ته ډالۍ

کړو. د ده په خپلو خبرو کېښي ووي چې د کتابونو د
چاپ په حواله هر کله زما ټولنه حاضره ده. د ده ووي
چې د ليکوالو او ژورنالېستانو ټولني د دې
سيمینار په وياړ په مختلفو موضوعاتو يو شپېته
کتابونه چاپ کړي دي چې د ټولني سره سره د ټولو
گډونوالو د پاره د وياړ او خوشحالي خبره ده او
دوي زما پورې نه دي، زه د دې خبرو قائل نه يم،
دا زمونږ شريک کار او مرام دے.

ورپسې د سيمينار تکنیکي همکارانو د استاد
اولمير په آواز کېښي د ملنگ جان ليکلې ملي ترانه
"دا زمونږ زېبا وطن" د غونډې شريکوالو ته وړاندې
کړه. د ترانې په غږېدو نه صرف د غونډې تالار
سندريز شو بلکې د غونډې گډون والو ټوله ترانه په
ډېره مينه او جذباتي انداز واورېده.

د دې ترانې نه پس د افغانستان په اولسي
جرگه کېښي د ننگرهار استاخي صفيه صديقي ته د
خبرو بلنه ورکړې شوه.

صفيه صديقي د داسې قسم غونډو په گټه او
اهميت خبرې وکړې، صفيه صديقي د حبيب الله
رفيع، پروفېسر سيال کاکړ، ډاکټر اسرار او رحمت
شاه سائل په حواله هم مختصرې خبرې وکړې او

عائشې لېسې
ماشومانو جينکو په
برغو آوازونو يوه
ترانه وړاندې کړه او
هم د دې سره دا
نشست دوه بجې سر
ته ورسېدو او د
غرمې د ډوډۍ د پاره

وقفه شوه.

دوهم نشست ماسپښين درې بجې شروع شو
چې د حبيب الله رفيع او سيال کاکړ په وياړ و. د دې
نشست د نظامت چارې نقيب احمد اتل او خېرالله
خيال ترسره کړې. په پرېزيويم کښې همېش خليل،
اسدالله غضنفر، ډاکټر اسرار، رحمت شاه سائل،
نجيب الله منلے ناست وو.

د تلاوت کلام پاک نه پس نبي تدبير د حبيب
الله رفيع پېغام واورولو. رفيع صېب په خپل پېغام
کښې د ټولني شکرپه ادا کړې وه او معذرت ئې
کړې و چې د ناروغۍ د علاج په سلسله کښې هند
ته د تگ په وجه ئې په دغه يادگار غونډه کښې
گډون ونه کړې شو. د رفيع صېب د پېغام نه پس
استاد آصف صميم د سيال کاکړ او حبيب الله رفيع
په ژوند فن او خدماتو خپله مقاله "د يوې خانگې
دوه گلونه" د عنوان لاندې واوروله. همېش خليل د
طبيعت د ناسازۍ په وجه خپله مقاله وړاندې نه
کړې شوه چې په فولکلور ئې ليکلې وه. د دې نه
پسې د غونډې تکنیکي همکارانو د حبيب الله رفيع
په آواز کښې د سيال کاکړ په ژوند او فن ريکارډ
کړې شوې مقاله د غونډې شريکوالو ته وړاندې

د سلېمان لائق د
تفصيلې مقالې نه پس د
ننگرهار والي گل آغا
شيرزي ته د خبرو بلنه
ورکړې شوه. گل آغا شيرزي
ووئيل چې په ننگرهار کښې
داسې غونډې رابلل د
ننگرهار او زما دپاره د وياړ

خبره ده. ده په دغه حواله د ټولني سره د هر قسم
مرستي پخلې وکړو او په اخر کښې ئې د "نوروز" په
حواله خپل يو نظم وړاندې کړو چې مقطع ئې داسې ده.

اے طالبه د شېرزي سره پخلا شه

د افغان خاورې ته نوے امن راوړه

د دې نه پس د کابل پوهنتون د ښکلو فونو
(فائن آرټس) د خانگې زده کوونکو ښځ په نېغه د
موسيقۍ د نوو آلتو سره د پارسي ملي ترانه او د
ملنگ جان قومي ترانه په خپلو برغو آوازونو کښې
کښې وړاندې کړه. ورپسې د ټولني له اړخه ډاکټر
اسرار، رحمت شاه سائل، همېش خليل، سيال
کاکړ، اسد دانش او نورو ته خصوصي مېډالونه،
لونگۍ او د کونړ د والي له طرفه پکولونه ورکړي
شول. ورپسې استاد برزين مهر په فولکلور (لنډۍ)،
خپله مقاله په پارسي ژبه واوروله د استاد برزين
مهر نه پس اسدالله غضنفر په "اقتصادي فولکلور"
د عنوان لاندې خپله گټوره او تفصيلې مقاله
وړاندې کړه. ده ووي چې جامه پېزار، د پښتنو
اولسي خوراکونه د واده او اخرونو دودونه دا ټول
فولکلور دے. دې له په اقتصادي بنيادونو وده
ورکول پکار دي. د دې نشست په اخر کښې د بي بي

پروفېسر سيال کاکړ، مشتاق مجروح، نجيب منلے او عمر دراز مروت ناست وو. د غونډې باقاعده آغاز د تلاوت کلام پاک نه وشو، وروستو مشتاق مجروح يوسفزي ته بلنه ورکړې شوه چې په ډاکټر اسرار ليکلے خپل تکل غونډې ته وړاندې کړي. تکل کنبې مجروح صېب د ډاکټر اسرار د هر اړخيز شخصيت په ډېر شگفته او شائسته انداز کنبې احاطه کړې وه چې وخت په وخت ورله ناستو کسانو د زړه د اخلاصه داد وکړو او مجروح صېب هم په خپل برجسته انداز اورېدونکي مجبور کړل چې هغه په پوره توجه واورې او د هغه د تحرير نه خوند واخلي.

ورپسې امين تنها د سائل صېب په يو طويل نظم خپله تنقيدي مقاله واوروله، اورېدونکيو د خوان نقاد مقاله ډېره وستائيله او په مقاله کنبې وخت په وخت د سائل صېب د نظم د نمونو نه ناستو کسانو ډېر زيات خوند واخستو. د امين تنها نه پس محمد زېبر زېبر د ډاکټر اسرار په حواله خپل ليکلے نظم وړاندې کړو.

که مېکده کنبې دا تپوس کوومه
ساقی ته څه له بندوې ورونه
مرور زړه مې اوچ گودر له بوځي
هلته نه ژوند وي نه د ژوند رقصونه

د زېبر د نظم نه پس د اطلاعاتو او کلتور د وزارت مشر نجيب منلي د سائل صېب په حقله خپل يادونه او خاطرات وړاندې کړل او اخر کنبې ئې په هغه ليکلے خپل يو نظم هم وړاندې کړو.
د غونډې په دې برخه کنبې د لکي مروت نه راغلي مېلمه شاعر عمر دراز مروت راوبلل شو،

کړه. رفيع صېب په ډېره خوږه او پسته ژبه کنبې د سيال کاکړ په ژوند او فن خبرې کړې وې او د خپل تعلق او دوستۍ خوږې خاطرې ئې بيان کړې وې. د دې نه پس ماصل خان غم شريک د غونډې د گډونوالو د تازه کولو او پام بدلولو د پاره د سائل صېب کلام په ترنم کنبې وړاندې کړو. ورپسې عبدالله بختاني خدمتگار خپله ليکنه وړاندې کړه او د بختاني صېب د علمي او تحقيقي ليک نه پس د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور د وزارت مشير نجيب منلي هم په اقتصادي فولکلور خپله تفصيلي وېنا وکړه. ده وويل چې اقتصادي فولکلور ته وده ورکړئ او گټه ترې پورته کړئ. ده په خصوصي توگه د ننگرهار د گبين او افغانستان د قالين د صنعت ذکر وکړو چې نور خلق ترې گټه پورته کوي. د نجيب صېب د خبرو نه پس د ننگرهار پوهنتون د پښتو ادب استاد محمد ابراهيم همکار د رفيع الله صېب په کتاب "د ستورو کرونده" د "درملنۍ نسخې" عنوان لاندې مقاله وړاندې کړه. په آخر کنبې سيال کاکړ خپله تفصيلي وېنا وکړه، ده په پښتني فولکلور خبرې وکړې او د رفيع صېب سره په خپلو شريکو خاطراتو ئې هم محفل ته ښکلا وبخښله. د حبيب الله رفيع او پروفېسر سيال کاکړ په وياړ دا نشست د مولوي محمد داؤد په دعا مابنام سر ته ورسېدو.

د سيمينار په دوېمه ورځ د رحمت شاه سائل او ډاکټر اسرار په وياړ نمانځغونډه وه. د نظامت چارې طاهر ځلانده او خېرالله خيال په ذمه وې. د دې غونډې صدارت همېش خليل وکړو او په پرېزيديم کنبې ورسره رحمت شاه سائل، ډاکټر اسرار،

په اورېدو د ناستو کسانو په مخونو تازگي خوره شوه او ټول ئې اورېدو ته غوږ غوږ شو. اکمل لېوني د ټولو نه اول خپله تاريخي مشاعره شروع کړه. پښتو ادب کښې به د فريحان شېدا، راحت سيال او اکمل لېوني په شان شخصيتونه ډېر کم پېدا شي. د اکمل مشاعرې کښې د پښتو ادب ټول مشران شاعران راځي او اکمل په داسې فنکارانه انداز د هغوي په ستايل کښې د هغوي شعرونه وائي چې که سره ورته سترگې پټې کړي نو وائي به چې هم هغه شخصيت ناست د ځېل شعرونه وائي. په دغه مشاعره کښې اکمل د حمزه شينواري نه واخله تر ايوب صابر، اقبال ابدار، رحمت شاه سائل، گناهگار اږيد ځي، عارف تبسم، خېبر اږيد ځي او اجمل خټک پورې د ټولو کلامونه د هغوي په آواز او انداز کښې وړاندې کړل. د دې نه پس اکمل د سندرغاړي فضل ربي، احمد خان او سردار علي ټکر په آوازونو کښې بدلې سندرې او ټيپې وړاندې کړې. د اکمل لېوني نه پس عبدالله بختاني خدمتگار ته د خبرو کولو بلنه ورکړې شوه، عبدالله بختاني خدمتگار د سائل صېب او ډاکټر اسرار په حواله خپلې خوږې خاطرې په ډېر ښکلي انداز او تسلسل کښې وړاندې کړې. ورپسې د ډاکټر اسرار په فن او شخصيت سائل صېب ته د خبرو کولو بلنه ورکړې شوه. سائل صېب د ډاکټر صېب د شخصيت او فن په تفصيل سره جائزه واخسته او په اخر کښې ئې د اورېدونکو په ډېره غوښتنه خپل کلام په ترنم کښې وړاندې کړو.

متن الوتې، دستخط وړان، تت ئې عنوان پاتې د ځي د جانان راته د سپين کاغذ په شان پاتې د ځي

عمر دراز مروت چې د ډېر ساده خو دروند شخصيت خاوند د ځي، په خپلو روماني شعرونو د ناستو خلقو نه ډېر داد واخستو.

هغه نمر مخه لکه نمر عمر دراز مروت په نظر هره ورځ راځي خو په منگل نه راځي ورپسې نقيب احمد اتل د سائل صېب غزل په ترنم کښې وړاندې کړو.

زنځير زنځير مورچه مورچه خوکی خوکی شو وطن احساسه سوځه جهنم د زندگۍ شو وطن د اتل د ترنم نه پس ډاکټر سليم بېديا ته بلنه ورکړې شوه چې د سائل صېب په غزليه شاعري خپله مقاله اورېدونکو ته وړاندې کړي. مقاله نگار

په خپله مقاله کښې ډېر په دقيق نظر د سائل صېب د غزليه شاعري جاج اخسته و او په هغې ئې خپل تنقيدني نقطه نظر وړاندې کړ ځي. د ډاکټر سليم بېديا د مقالې نه پس په سائل صېب ليکله خپل نظم هم وړاندې کړو او په دغه وخت کښې چې د غونډې گډون والو د مسلسل ناستي له وجې لږه سترپيا محسوس کړې وه، سټيج ته د ډېر شگفته شخصيت څښتن اکمل لېوني راوبلل شو چې تش د اکمل د نوم

پس محترم آصف صمیم صیب د سیمینار پرېکړې او رولې او د ناستو کسانو په لړ ترمیم او اضافه ټولې پرېکړې د غونډې گډون والو په شریکه تائید کړې.

د پرېکړو نه پس همپس خلیل په خپله صدارتي خطبه کېنې د رحمت شاه سائل او ډاکټر اسرار په ژوند او فن خبرې وکړې. همپس صیب ووي چې د سائل صیب په فن کېنې د ظلم او جبر په خلاف مزاحمت دے او د پرېوتې او زپلي شوې طبقې د جذباتو او احساساتو ترجماني ده او د ډاکټر اسرار په فن کېنې ترقي پسند رومانیت دے او خصوصاً د هغه په تکل کېنې یو نوے رنگ او خوند دے. ډاکټر اسرار هغه ورومبے کس دے چې په پښتو ادب کېنې ئې په باقاعده ډول په سنجیدگی سره تکل ته پاملرنه وکړه او د هغه د تکل لیکلو سره سره د نورو لیکونکو هم دې پله پام راوگرځېدو او تکل لیکل په پښتو ادب کېنې باقاعده شو، نو ځکه مونږ ده ته په یوه حواله د تکل لیکونکو سرخېل هم وئیلے شو.

دا غونډه دوه بجې سر ته ورسېده تر ماښامه د غونډې گډون وال بېلابېلو ځایونو ته بوتللے شو،

حالاتو څه هم که په ټوله دنیا وشیندل م زما په زړه زما د خپل وطن جانان پاتې دے د سائل صیب نه پس ډاکټر اسرار په خپلو خبرو کېنې په دومره درناوي د ننگرهار د خلقو او لیکوالو او ژورنالستانو مننه وکړه. هغه ووي چې ټول سیمینار ډېر منظم ؤ، دومره لوی پروگرام په داسې منظم ډول چلول یقیناً چې گران کار دے. د دې ټولني ټول عهدیداران او غړي د ډېر داد او ستائني وړ دي. ده ووي چې ما ته د بره پښتونخوا

یاران او دوستان ډېر گران دي او مونږ ته خو په کورونو کېنې د وړو کوالي نه دا تعلیم راکړل کېږي چې زموږ خپل وطن لوی افغانستان دے. زموږ د دې احساس او فکر اندازه به تاسو زموږ د ټولو د لیکونو او شعرونو نه په ښه شان لگولے شی. ده زیاته کړه چې زما دپاره دا هم د خوشحالی خبره ده چې د دې ځای زده کوونکو په ډېر منظم ډول ټول پروگرام واورېدو. د دوي تربیت په ډېر ښه ډول شو دے، ډاکټر صیب د خبرو نه پس خپل تازه شعرونه هم غونډې ته وړاندې کړل. د ډاکټر صیب نه

مازيگر چارباغ کښې د برکت الله کمين صېب په مزار يوه غونډه وشوه چې عبداللہ بختاني صېب او صفيه صديقي په تفصيل سره خبرې وکړې. ماسخوتن د قبائلو د رياست د غونډو په تالار کښې مشاعره وه چې صدارت ئې رحمت شاه سائل وکړو، په پرېزېډيم کښې ډاکټر اسرار، صفيه صديقي، امجد شهزاد، گوهر وزير، رشيد خټک، شفيع الله بابرزې ناست وو، ناستو کسانو مشاعره ډېره په ذوق او شوق واورېده. مشاعرې ته د افغانستان او کوزې پښتونخوا د مختلفو علاقو نه ډېر شاعران راغلي وو. بيا هم د وخت د کمي د وجې نه ډېر شاعران د کلام وئيلو نه پاتې شو.

په سبا له د گل په ورځ په شپاړسم تاريخ لغمان کښې د اسد دانش په ډېره کښې يوه ډېره خوندوره مشاعره وشوه. د دې نه علاوه په سيمينار کښې هره شپه د موسيقي پروگرامونه هم وشو چې د افغانستان د سندرغاړو نه علاوه پکښې د پښتونخوا نه سردار يوسفزي، نعيم طوري او امجد شهزاد برخه واخسته.